

Institucinė pagalba šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, socialinės įtraukties kontekste: vaikų dienos centrų analizė

Institutional Support for Families Raising Children with Disabilities in the Context of Social Inclusion: Analysis of Children's Day Centers

Laura Gardziulevičienė

Mykolo Romerio universiteto Vadybos ir politikos mokslų institutas
E. p. laura.gardziuleviciene@gmail.com

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamas institucinės pagalbos prieinamumas šeimoms, auginančioms vaikus su negalia. Tyrimo tikslas – identifikuoti vaikų su negalia socialinės įtraukties galimybes vaikų dienos centre. Šeimos, auginančios vaikus su negalia, dėl paslaugų neprieinamumo negali visapusiškai funkcionuoti visuomeniniame gyvenime. Paslaugų ir pagalbos prieinamumo galimybės labiausiai pažeidžiamoms grupėms priklauso nuo valstybės socialinės politikos formuotojų požiūrio, finansinių išteklių, bendradarbiavimo, visuomenės įsitraukimo ir galiausiai nuo pačios šeimos pasirėmimo dalyvauti visuomeninio gyvenimo procesuose. Atliekant tyrimą naudoti mokslinės literatūros analizės, sintezės, apibendrinimo ir lyginamosios analizės metodai.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad Lietuvoje veikiantis vaikų dienos centrų mechanizmas neatitinka įtraukios aplinkos kūrimo modelio, todėl būtini politiniai sprendimai dėl paslaugų plėtojimo, socialinės įtraukties vystymo ir valstybinių, ir savivaldybės lygmeniu, atsižvelgiant į šeimų, auginančių vaikus su negalia, poreikius. Praktiniu aspektu tyrimas reikšmingas tobulinant socialinių paslaugų prieinamumą šeimoms, kuriose auga vaikai su negalia, ir plėtojant socialinės įtraukties koncepciją.

Prasminiai žodžiai: socialinė įtrauktis, vaikų dienos centras, vaikai su negalia, socialinės paslaugos.

Summary. The article examines the availability of institutional support for families raising children with disabilities. The aim of the study is to identify opportunities for social inclusion of children with disabilities in the children's day center. Families raising children with disabilities are unable to function fully in public life due to the lack of access to services. Access to services and assistance, for the most vulnerable groups, depends on the attitude of state social policy makers, financial resources, cooperation, public involvement and, ultimately, the family's own readiness to participate in public life. The methods of analysis, synthesis, generalization and comparative analysis of scientific literature were used in the research.

The research revealed that the mechanism of children's day care centers operating in Lithuania does not correspond to the model of creating an inclusive environment. Therefore, political decisions are needed on the development of services and the development of social inclusion at both the state and municipal levels, taking

Received: 2021-08-13. Accepted: 2021-11-05

Copyright © 2021 Laura Gardziulevičienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

into account the needs of families raising children with disabilities. The practical significance of the study is that the study is useful for improving the accessibility of social services for families with children with disabilities and developing the concept of social inclusion.

Keywords: social inclusion, children's day center, children with disabilities, social services.

Įvadas

Socialinė įtrauktis neatsiejama nuo pagalbos prieinamumo šeimoms, auginančioms vaikus su negalia. Pagrindinės priemonės Lietuvoje, kuriomis siekiama mažinti skurdą ir socialinę atskirtį šeimose, yra socialinės paslaugos ir piniginių išmokos. Socialinėms išmokoms Lietuvoje yra skiriamas didesnis finansavimas ir dėmesys nei socialinių paslaugų spektrui, kuris yra ganėtinai siauras. Lietuvoje piniginių išmokų parama plėtojama labiau negu sprendžiamos socialinių paslaugų ar užimtumo problemos. Kitaip tariant, socialinės paramos sistema labiau orientuota į skurdo padarinius nei socialinių paslaugų šeimai teikimą ar jų prieinamumo didinimą.

Socialinės paslaugos išlieka pagrindine priemone socialinei atskirčiai mažinti. Tyrimais nustatyta, kad šeimos, kurios dirba lankstesniu darbo grafiku (Stefanidis, Strogilos, 2020), naudojasi vaikų priežiūros paslaugomis (McConkey ir kt., 2021), sėkmingiau funkcionuoja visuomeniniame gyvenime (McConnell ir kt., 2015). Viena iš galimų pagalbos formų šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, yra vaikų dienos centrai. Tai numatyta ir LR Vyriausybės programoje, pagal 2.4. priemonę „Plėsti vaikų dienos centrų savivaldybėse veiklą, teikiant nestacionarias dienas socialinės priežiūros paslaugas vaikams ir šeimoms“ (LR Vyriausybės programa, 2020). Vaikų dienos centrų samprata Lietuvoje keičiasi: jeigu anksčiau buvo kalbama apie dienos centrus tik vaikams iš socialinę riziką patiriančios aplinkos (Gudžinskienė ir kt., 2016), tai vyraujančios tendencijos rodo, kad dienos centrai tampa vis labiau prieinami visiems bendruomenės vaikams. Nuo 2021 m. vaikų dienos centrai teikia akredituotas socialinės priežiūros paslaugas.

Vaikų dienos centruose teikiamų socialinių paslaugų vaikams veiksmingumas yra diskutuotinas ir tam reikalingas kokybės gerinimas ir galimybių plėtojimo mechanizmas (Targamadzė, 2017). Politikos priemonių sistemoje aktualiausia tampa darbo ir šeimos vaidmenų derinimas (Vyšniauskienė, Brazienė, 2017), kai neformalųjį vaikų ugdymą galima priskirti darbo rinkos priemonei (Dilytė ir kt., 2020). Siekiant užtikrinti efektyvų paslaugų valdymą, svarbus yra tarpinstitucinis bendradarbiavimas ir valstybiniu, ir savivaldos lygmeniu (Gečienė, Raišienė, 2018). I. Tamutienė (2020) mano, kad, siekiant vaikų ir šeimų gerovės, bendradarbiavimas tarp valdžios institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir pavienių piliečių yra gyvybiškai svarbus veiksnys. Todėl aktualu tirti paslaugų prieinamumą šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, socialinės įtraukties kontekste. Atliktu tyrimu tikėtina prisidėti prie institucinės pagalbos galimybių plėtros šeimoms, auginančioms vaikus su negalia.

Tyrimo objektas – socialinė įtrauktis vaikų dienos centruose.

Tyrimo tikslas – identifikuoti vaikų su negalia socialinės įtraukties galimybes vaikų dienos centre.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti institucinės pagalbos galimybes šeimoms, auginančioms vaikus su negalia.
2. Identifikuoti problemas, kylančias teikiant socialines paslaugas socialinės įtraukties kontekste.
3. Išanalizuoti socialinės įtraukties galimybes vaikams su negalia vaikų dienos centruose.

Tyrimo metodai – mokslinės literatūros analizės, sintezės, apibendrinimo ir lyginamosios analizės metodai.

Socialinė įtrauktis

Įtrauki visuomenė kuriama tuomet, kai kiekvienas bendruomenės narys priimamas lygiomis teisėmis, kai kiekvienas asmuo turi galimybę dalyvauti darbo rinkos procesuose, bendruomenės veiklose bei visapusiškai funkcionuoti kasdieniniame gyvenime (Dwyer ir kt., 2019; Hall ir kt., 2019). Socialinė įtrauktis nevyksta savaime, tai priklauso nuo bendruomeninių procesų, vietos gyventojų požiūrio, gyvenamosios aplinkos socialinio klimato (O'Donovan, 2021). Kaip valstybė geba pasirūpinti silpniausiais savo piliečiais, atspindi jos išsivystymo lygį bei vyraujančias vertybines nuostatas, finansinių išteklių paskirstymą socialinei sričiai (Rogers, 2021). Socialinę politiką formuojantys valdžios atstovai gali prisidėti prie įtraukties visuomenės kūrimo savo šalyje (Blanck, 2020).

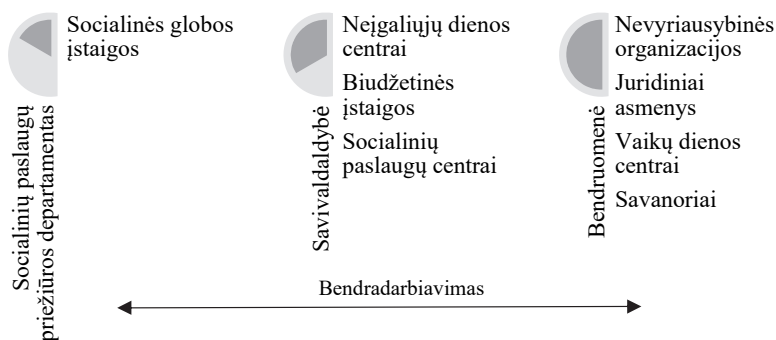
Negalios ir įtraukties paradigmos kyla iš labiau išsivysčiusių šalių, kuriose siekiama tenkinti žmonių su negalia individualius poreikius (Swanwick ir kt., 2020). Atsakingos institucijos nuolat ieško būdų, priemonių, kaip padėti šeimai išvengti atskirties ir kuo labiau įsitraukti į visuomeninio gyvenimo procesus. Dažnu atveju socialinių paslaugų valdymas šalyje atspindi valstybės socialinės politikos įgyvendinimą praktikoje. Pastebima, kad didėjantis nedarbas šalyje lemia socialinės atskirties problemas. Namų ūkiai, kuriuose gyvena negalią turinčių asmenų, dažniau patiria skurdą ir nepriteklių. Švedijos patirtis rodo, kad Europos Sąjungos politikos remiama vaikų dienos priežiūros paslauga padeda tėvams įsitraukti į darbo rinkos procesus (Grönlund, Öun, 2020), o tai mažina skurdo ir atskirties rizikas ateityje.

Socialinė atskirtis mažėja ir veikiant subsidiarumo principui, kai stiprinamas tarpsektorinis bendradarbiavimas ir teikiamos socialinės paslaugos (Rogers, 2021). Siekiant geresnės paslaugų kokybės, nevyriausybinių sektoriaus konkurencija gali būti netgi naudinga paslaugos gavėjui (Friedländer ir kt., 2021). Tai skatina nevyriausybines organizacijas ugdyti savo kompetencijas, o viešojo sektoriaus subjektus bendradarbiauti plėtojant paslaugų tinklą bendruomenėje. Mokslininkų atlikti tyrimai parodė, kad viešojo valdymo efektyvumas negali būti pasiektas be visuomenės paramos, o visuomenė negali bendradarbiauti su neefektyvia valdžia (Bilan ir kt., 2019). Siekiant veiksmingumo bendradarbiavimas tampa svarbiu aspektu socialinės įtraukties kontekste.

Institucinė pagalba

Socialinės paslaugos, kaip socialinės gerovės sistemos dalis, daro teigiamą poveikį vaiko su negalia bei jo šeimos gyvenimo kokybei (Williams ir kt., 2020). Vaiko negalia gali būti ir fizinė, ir psichosocialinė – abiem atvejais reikalinga individuali ar kompleksinė pagalba ne tik vaikui, bet ir jį prižiūrintiems tėvams.

Sisteminės pagalbos teikimas turi įtakos šeimos ir socialiniam gyvenimui (Nordesjö, 2020). Mokslininkai teigia, kad, teikiant kompleksinę pagalbą tėvams, stiprėja emocinis atsparumas, gerėja santykiai su vaiku, mažėja socialinės izoliacijos rizika (Brighton ir kt. 2021; McConkey ir kt. 2021). Viena iš priežasčių, kodėl tėvai, auginami vaiką su negalia, atsiduria atskirtyje, yra vaiko priežiūros ir darbo santykių suderinamumo sunkumai (Grigaitė, Jurevičiūtė, 2019). Tyrimais nustatyta, kad tėvų dalyvavimas darbo rinkos procesuose gerina visos šeimos gyvenimo kokybės rodiklius (Stefanidis, Strogilos, 2020). Institucinės pagalbos prieinamumas šalyje atspindi valstybės socialinės politikos prioritetus. Priemonė, padedanti stiprinti šeimos savarankiškumą, yra socialinių paslaugų teikimas. Užsienio šalių praktika rodo, kad paslaugų organizavimas priklauso nuo vertybinio organizacinio klimato ir turimų finansinių išteklių (Friedländer ir kt., 2021). Valstybė vis dar išlieka didžiausiu socialinių paslaugų finansavimo šaltiniu. Socialinių paslaugų pagalbos poreikis yra išaugęs ir Lietuvos savivaldybėse, be to, vyksta naujų socialinių paslaugų formų kūrimas siekiant optimalios ir efektyvesnės jų valdymo. Pastebima tendencija, kad vis dažniau socialinių paslaugų teikėjo vaidmenį perima nevyriausybinių organizacijos, asociacijos, juridiniai ir fiziniai asmenys, populiarėja savanorystė. Socialinių paslaugų įstaigų steigėjas gali būti valstybė, savivaldybė ar nevyriausybinių organizacijos, religinės bendruomenės (žr. 1 pav.).

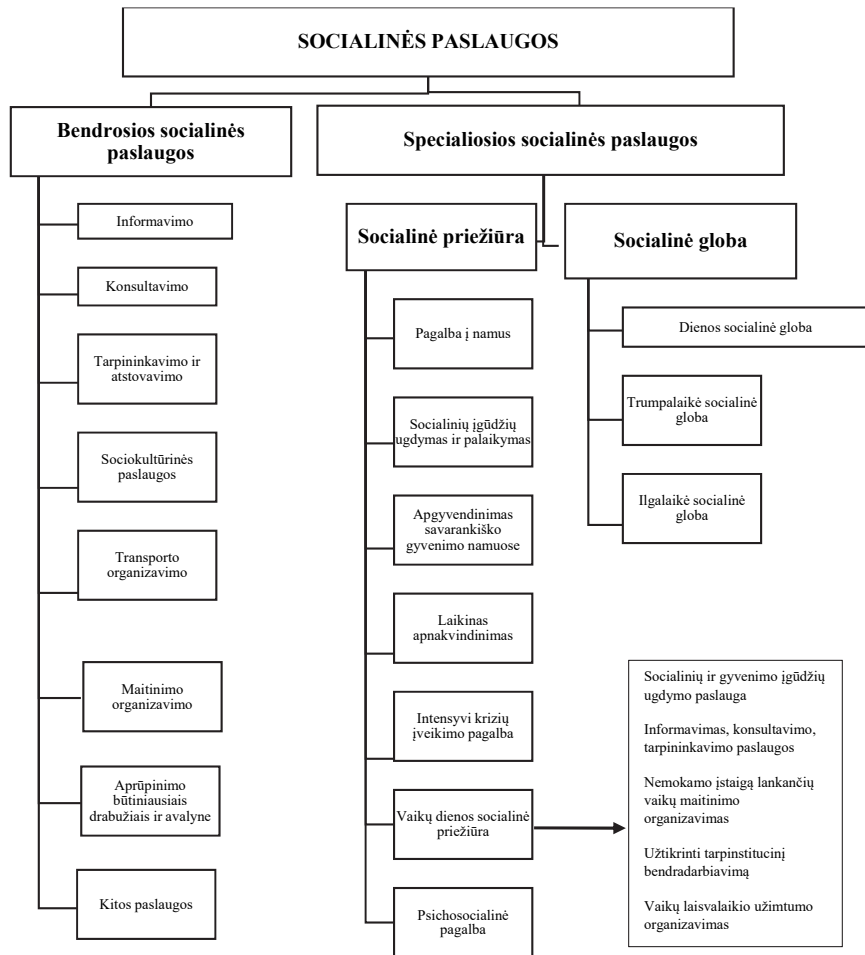

1 pav. Socialines paslaugas teikiančios institucijos

Šaltinis: sudaryta autorės

Organizacijų plėtros galimybės priklauso ir nuo geografinės lokacijos ypatumų. Manoma, kad didžiuosiuose miestuose veikiančios organizacijos yra inovatyvesnės, o nuo didesniųjų ekonomikos centrų nutolusiuose regionuose veikiančios organizacijos

labiau orientuotos į vietos gyventojų poreikius ir vietos išteklių panaudojimą (Gečienė, Raišienė, 2019). Lietuvoje socialinės paslaugos diferencijuojamos pagal klientų grupes, pagal teikėjo pavaldumą, pagal paslaugos pobūdį (Žalimienė ir kt., 2013) ir skirstomos į bendrąsias ir specialiąsias socialines paslaugas (žr. 2 pav.).

2 pav. Socialinių paslaugų diferenciacija

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR Socialinių paslaugų įstatymu, 2006

Kaip matyti iš 2 paveikslo, vaikų dienos socialinė priežiūra ir dienos socialinė globa priiskiriamos specialiosioms paslaugoms, kurios diferencijuojamos į atskiras rūšis ir pasižymi skirtinga administracine atskaitomybe. Pagal teisinius dokumentus šių paslaugų gavėjais gali būti ir vaikai su negalia bei jų šeimos nariai. Vaikų dienos centrai teikia paslaugas vadovaudamiesi savivaldybių patvirtintais tvarkos aprašais, kurie rengiami vadovaujantis akredituotos vaikų dienos socialinės priežiūros teikimo reikalavimais ir rekomendacijomis

(LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Nr. A1-658, 2020). Siekiant sudaryti teises ir organizacines sąlygas stiprinti šeimos institutą, 2019 m. Vyriausybė patvirtino ir bazinį paslaugų šeimai paketą (LR Vyriausybės nutarimas Nr. 618, 2019).

Svarbu pažymėti, kad, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, savivaldybės kiekvienais metais neišnaudoja piniginei socialinei paramai skiriamų lėšų, pvz., 2020 m. liko 6,9 mln. eurų nepanaudotų lėšų. Nepanaudotas lėšas savivaldybės turi teisę persikirstyti arba perkelti į kitų metų biudžetą, pvz., tokioms sritims, kaip socialinę riziką patiriančių žmonių reabilitacijai ir integracijai, pagalbai vaikams ir jų šeimoms ir t. t. Trumpai tariant, lėšų socialinei sričiai yra, tik kyla klausimas: kodėl jos lieka nepanaudotos? Akivaizdu ir tai, kad socialinių paslaugų neprieinamumas šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, vis dar išlieka neišspręsta problema. Todėl šioje srityje reikalingi gilesni tyrimai, kurie padėtų nustatyti ir įvardyti problemas, ribojančias socialinės įtraukties procesus šeimoms, auginančioms vaikus su negalia. Tyrimui pasirinkta viena iš socialinių paslaugų teikimo formų – vaikų dienos centrai.

Tyrimo metodologija

Sisteminės lyginamosios literatūros analizės metodu siekta surinkti, susisteminti ir išanalizuoti gautus duomenis pasirinktame tyrimo lauke. Tyrimo procedūrą sudarė keli etapai. Pirmajame jų, rengiantis literatūros analizei, naudojant „Google Scholar“ sistemą atlikta paieška pagal reikšminius žodžius: socialinė įtrauktis (angl. *social inclusion*), vaikų dienos centras (angl. *children's day center*), socialinės paslaugos (angl. *social services*). Antrajame etape pakartota užklausa pagal minėtus raktinius žodžius, tačiau laiko filtras netaikytas. Šiame etape siekta kuo geresnio tematikos atitikimo tyrimo tikslui, siekiant nustatyti autorius, kurie socialinių paslaugų teikimo srityje atlieka tyrimus ir yra tematikos autoritetai. Antrajame tyrimo organizavimo etape analizei atrinkta penkiolika mokslinių šaltinių.

Įtraukimo į tyrimą kriterijai: a) empirinės studijos, b) socialinės įtraukties analizės kontekstas, c) analizuoti teisiniai dokumentai, reglamentuojantys pagalbos šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, prieinamumą.

Tyrimo duomenų analizė

Išanalizavus mokslinę literatūrą, buvo identifikuoti veiksniai, svarbūs vertinant pagalbos prieinamumą šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, socialinės įtraukties kontekste (žr.1 lentelę).

Kaip žinia, nuo 2021 m. vaikų dienos centrus gali lankyti visi bendruomenės vaikai, nepaisant šeimos finansinių galimybių bei socialinio statuso. Vaikų dienos centrų akreditacija įpareigojo organizacijas pasirengti dokumentų paketą, kuris reglamentuotų tokių įstaigų veiklą. Tai žingsnis į priekį, nes bus užtikrinamas nuolatinis finansavimas, sistemingas vaikų dienos centrų administravimas ir galimai geresnė paslaugų kokybė – bent jau tokio tikslo siekia LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

1 lentelė. Atrankos kriterijai

Kriterijai	Autoriai
Socialinė įtrauktis	
Įtraukianti visuomenė; bendruomenės įsitraukimas; dalyvavimas darbo rinkoje; šeimoms vaidmenų derinimas;	P. Dwyer ir kt., 2019; R. Swanwick ir kt., 2020; A. Stefanidis ir V. Strogilos, 2020; S. Vyšniauskienė ir R. Brazienė, 2017.
Institucinė pagalba	
Socialinių paslaugų valdymas; valdžios vaidmuo kuriant pagalbos sistemą; organizacijų plėtros galimybės.	B. Friedländer ir kt., 2021; P. Blanck, 2020; J. Gečienė ir A. G. Raišienė, 2019.
Vaikų dienos centras	
Vaiko teisių įgyvendinimas vaikų dienos centre; paslaugų kokybė ir galimos tobulinimo priemonės vaikų dienos centrų veiklose; paslaugos pagal poreikius; kompleksinė pagalba.	V. Gudžinskienė ir kt., 2016; V. Targamadžė, 2017; D. McConnell ir kt., 2015; R. McConkey ir kt. 2021.
Bendradarbiavimas	
Bendradarbiavimo įtampa; bendradarbiavimas valdant socialines paslaugas; sisteminė pagalba; viešojo valdymo efektyvumas.	I. Tamutienė, 2020; J. Gečienė ir A. G. Raišienė, 2018; K. Nordesjö, 2020; Y. Bilan ir kt., 2019.

Paslaugų teikimo dažnumas priklauso nuo konkrečios paslaugos ir nuo individualaus asmens ar jo šeimos poreikio. Šeima, kuri pageidauja, kad jų vaikas lankytų vaikų dienos centrą, gali kreiptis į savivaldybę ar vaikų dienos centro veiklas vykdančią organizaciją ir pateikti prašymą. Lietuvos statistikos departamento duomenimis, socialines paslaugas dienos centruose gaunančių vaikų su negalia skaičius kasmet didėja (žr. 2 lentelę).

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2021 m. sausio–birželio mėn. duomenimis, Lietuvoje veikė 435 vaikų dienos centrai. Vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugos buvo skirtos 8 468 vaikams, iš jų vaikai su negalia – 123, vaikai iš socialinę riziką patiriančių šeimų – 2 246, kiti bendruomenės vaikai – 5 952 (*2021-06-21 Neįgaliųjų teisių komisijos posėdis*, 2021). Lyginant Lietuvos statistikos departamento ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenis, išryškėjo įdomus faktas, kad iš 4 032 negalią turinčių vaikų tik 123 lanko vaikų dienos centrus, skirtus visiems bendruomenės vaikams, likusieji paslaugas gauna specialiuose ir tik negalią turintiems asmenims skirtuose centruose. Pasitaiko atvejų, kai tą patį neįgaliųjų dienos centrą lanko ir vaikai, ir suaugę neįgalūs asmenys. Tai gali neigiamai atsiliiepti teikiamų paslaugų kokybei, kadangi suaugusio žmogaus ir vaiko poreikiai skiriasi. Kita vertus, tai rodo, kad atsakingoms institucijoms būtina ieškoti sprendimų, priemonių, kurios užtikrintų vaikų su negalia teises ir atliktų jų poreikius.

2 lentelė. Dienos centruose socialines paslaugas gavę vaikai su negalia

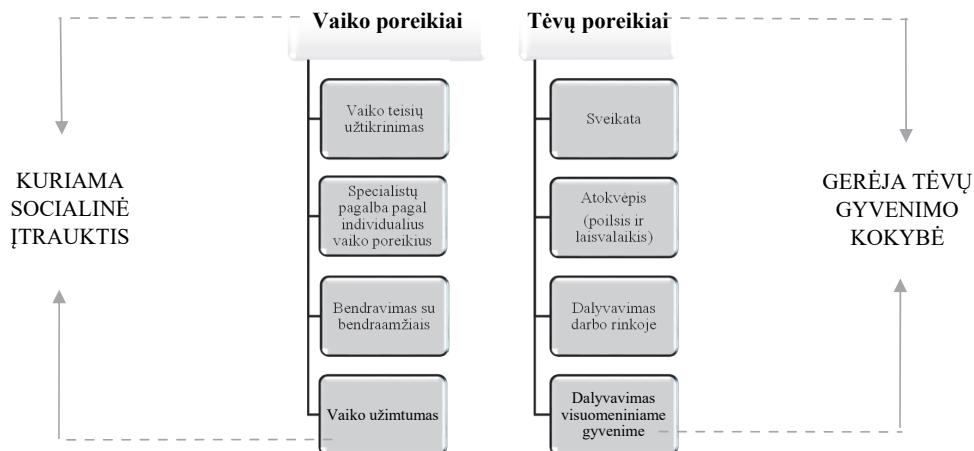
	Dienos centruose socialines paslaugas gavę vaikai su negalia asmenys				
	2016	2017	2018	2019	2020
Lietuvos Respublika	2 582	2 562	2 555	2 653	4 032
Vilniaus regionas	520	489	479	481	871
Alytaus regionas	149	160	243	293	380
Kauno regionas	670	649	452	408	624
Klaipėdos regionas	239	209	216	195	289
Marijampolės regionas	97	53	72	240	296
Panevėžio regionas	235	155	309	361	288
Šiaulių regionas	276	327	363	271	535
Tauragės regionas	43	28	25	54	36
Telšių regionas	182	186	132	103	200
Utenos regionas	171	306	264	247	513

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2021

Dar vienas svarbus veiksnys – tėvų darbo ir vaikų priežiūros suderinamumas. Lietuvoje vis dar stokojama pagalbos vaikams su negalia ir jų šeimos nariams, tėvai negali dalyvauti darbo rinkos procesuose dėl paslaugų neprieinamumo (Grigaitė, Jurevičiūtė, 2020). Taigi, atrodytų vaikų dienos centras – puiki platforma, kurioje galima teikti paslaugas ir vaikams su negalia, leidžiant tėvams dalyvauti darbo rinkos procesuose, kartu savivaldybėje / bendruomenėje vystyti socialinės įtraukties idėją. Tačiau realybė yra kitokia, ir tai rodo finansavimo paskirstymai po vaikų dienos centrų akreditacijos proceso. Kalbant apie finansavimo mechanizmą, nuo 2021 m. vaikų dienos centrai iš valstybės biudžeto gavo 16 800 eurų ir per mėnesį – 27,50 euro už vieną vietą. Savivaldybėms buvo palikta teisė savarankiškai spręsti, kokią sumą skirti papildomai finansuoti (t. y. padidinti 27,50 euro) dienos centro teikiamoms paslaugoms vaikams, tarp jų ir vaikams su negalia. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, savarankiška funkcija iš 60 savivaldybių pasinaudojo 12, kurios padidino finansavimą vaikų dienos centrų lankantiems vaikams su negalia: 5 savivaldybės – iki 50 eurų, 6 savivaldybės – iki 70 eurų ir viena savivaldybė skyrė 336 eurus per mėnesį. Teisės aktuose numatyta galimybė dienos centrams teikti licencijuotas socialinės globos paslaugas. Šie centrai nėra paremti įtraukties aplinkos principu, kadangi paslaugos skirtos tik asmenims su negalia. Vargu ar „įprastas“ vaikų dienos centras, kuris ir taip susiduria su finansiniais, organizaciniais, administraciniais sunkumais, norės prisiimti atsakomybę pildyti paraišką socialinės globos licencijai gauti. Ši situacija rodo, kad vaikų dienos centrų administruojančios organizacijos nėra motyvuojamos priimti vaikų su negalia.

Reikšmingas ir svarbus tampa valdžios atstovų vaidmuo, atsakomybė priimant sprendimus ir taip formuojant visos bendruomenės vertybines nuostatas. Pasitelkus bendradarbiavimą, bendruomenė gali tapti svarbiu proceso dalyviu, teikiant pagalbą labiausiai jos

stokojančiam savo bendruomenės nariui, šiuo atveju – vaikui su negalia. Atlikus analizę išryškėjo vaikų dienos centro veiklos, kaip pagalbos priemonės šeimoms, auginančioms vaikus su negalia, aspektai socialinės įtraukties kontekste (žr. 3 pav.).

3 pav. Įtraukusis vaikų dienos centras

Šaltinis: sudaryta autorės

Lankydami vaikų dienos centrą, veikiančią įtraukios aplinkos principu, vaikai su negalia dalyvautų bendruomenės gyvenime, gautų individualią pagalbą, bendravimą / užimtumą su bendraamžiais, o tėvams atsirastų galimybė įsitraukti į darbo rinkos procesus. Šie sprendiniai padėtų mažinti socialinės atskirties reiškinius ir galėtų spręsti skurdo problemas.

Išvados

1. Tyrimu nustatyta, kad veikiančios institucinės pagalbos priemonės neatitinka įtraukios aplinkos kūrimo konteksto. Analizė parodė, kad vaikai su negalia dažniausiai lanko dienos centrus, skirtus tik negalią turintiems asmenims, o tai juos izoluoja nuo visuomenės ir didina riziką visai šeimai atsidurti atskirtyje. Vaiko su negalia priežiūros paslaugų neprieinamumas tėvams kelia grėsmę šeimoje atsirasti skurdui ir nepritekliui.
2. Atlikus analizę paaiškėjo, kad viena iš kliūčių socialinių paslaugų plėtrai yra bendradarbiavimo stoka. Siekiant užtikrinti šeimų, auginančių vaikus su negalia, dalyvavimą visuomeniniame gyvenime, reikia plėtoti paslaugų prieinamumą ir stiprinti bendradarbiavimą visais lygmenimis. Būtina motyvuoti organizacijas, teikiančias vaikų dienos centrų paslaugas, priimti ir vaikus su negalia. Pažymėtina, kad socialinę politiką formuojantys valdžios atstovai turi ieškoti sprendimų, kurie padėtų užtikrinti vaikų dienos centrų finansinį tvarumą, motyvacines priemones ir taip didintų paslaugų prieinamumą šeimoms, auginančioms vaikus su negalia.

3. Tyrimo rezultatai leidžia teigti, kad Lietuvoje veikiantis vaikų dienos centrų mechanizmas neatitinka įtraukties aplinkos kūrimo modelio, todėl būtini sisteminiai socialinių paslaugų valdymo pokyčiai ir valstybiniu, ir savivaldybės lygmeniu.

Literatūra

1. Bilan, Y., Raišienė, A. G., Vasilyeva, T., Lyulyov, O., Pimonenko, T. (2019). Public Governance efficiency and macroeconomic stability: examining convergence of social and political determinants. *Viešojoji politika ir administravimas*, 18(2), 241–255. DOI:10.13165/VPA-19-18-2-05
2. Blanck, P. (2020). Disability Inclusive Employment and the Accommodation Principle: Emerging Issues in Research, Policy, and Law. *Journal of Occupational Rehabilitation*, 7(30), 505–510. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10926-020-09940-9>
3. Brighton, J., Robert, C., Townsend, R. C., Campbell, N., Williams, T. L. (2021). Moving Beyond Models: Theorizing Physical Disability in the Sociology of Sport. *Sociology of Sport Journal*. DOI: <https://doi.org/10.1123/ssj.2020-0012>
4. Dilytė, A., Skučienė, D., Dunajevus, D. (2020). Visos dienos mokyklos steigimas Lietuvoje: institucinė analizė. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 44, 45–61. DOI: <https://doi.org/10.15388/ActPaed.44.4>
5. Dwyer, P., Scullion, L., Jones, K., McNeill, J., Stewart, A. B. R. (2019). Work, welfare, and wellbeing: The impacts of welfare conditionality on people with mental health impairments in the UK. *Social Policy & Administration*, 54(2), 311–326. DOI: <https://doi.org/10.1111/spol.12560>
6. Friedländer, B., Röber, M., Schaefer, C. (2021). Institutional Differentiation of Public Service Provision in Germany: Corporatisation, Privatisation and Re-Municipalisation. In *Public Administration in Germany*, 291–309. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-53697-8_17
7. Gečienė, J., Raišienė, A. G. (2019). Socialinės globos organizacijų atsparumo stiprinimo veiksniai. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 19, 71–86. DOI: <https://doi.org/10.15388/STPEP.2019.12>
8. Gečienė, J., Raišienė, A. G. (2018). Service Quality of Organizations Providing Long-Term Social Care. *European Scientific Journal*, 14 (26), 1–15. DOI: <http://dx.doi.org/10.19044/esj.2018.v14n26p1>
9. Grigaitė, U., Jurevičiūtė, G. (2020). Neįgaliųjų socialinės integracijos veiklos rezultatai ir Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos ir jos neprivalomo protokolo įgyvendinimo rezultatai 2019 metų stebėsenos ataskaitoje. Žmogaus teisių stebėjimo institutas. Prieiga internete: http://www.ndt.lt/wp-content/uploads/ZTSI_ataskaita_po-pastabu_FINAL.pdf
10. Grönlund, A., Öun, I. (2020). Minding the Care Gap: Daycare Usage and the Negotiation of Work, Family and Gender Among Swedish Parents. *Social Indicators Research*, 151, 259–280. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11205-020-02366-z>
11. Gudžinskienė, V., Raudeliūnaitė, R., Uscila, R. (2016). Vaiko teisių įgyvendinimo galimybės vaikų dienos centruose. *Pedagogika*, 121(1), 209–224. DOI: <http://dx.doi.org/10.15823/p.2016.15>
12. Hall, T., Kakuma, R., Palmer, L., Minas, H., Martins, J., Kermode, M. (2019). Social inclusion and exclusion of people with mental illness in Timor-Leste: a qualitative investigation with multiple stakeholders. *BMC Public Health*, 19, 702, 1–13. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12889-019-7042-4>
13. Lietuvos Respublikos Seimo neįgaliųjų teisių komisijos posėdis, 2021-06-21, įrašas: https://www.youtube.com/watch?v=sWBvA4q8VVg&ab_channel=AtvirasSeimas
14. Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“.
15. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas, 2006 m. sausio 19 d. Nr. X-493.
16. Lietuvos Respublikos šeimos stiprinimo įstatymas, 2017 m. spalio 19 d. Nr. XIII-700.
17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 19 d. Nr. 618 nutarimas „Dėl bazinio paslaugų šeimai paketo patvirtinimo“.
18. McConkey, R., Pauline, O., Corcoran, J. (2021). The need for and the impact of a family-centred intervention for parents of children with developmental disabilities: A model project in rural Ireland. DOI: 10.3390/ECERPH-3-09023.

20. McConnell, D., Savage, A., Breitreuz, R., Sobsey, D. (2015). Sustainable Family Care for Children with Disabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 530–544. DOI: 10.1007/s10826-015-0245-0
21. Neįgalaus vaiko teisių užtikrinimo ir pagalbos šeimai tyrimai, vertinant Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos nuostatų įgyvendinimo efektyvumą Lietuvoje. (2019). Lietuvos neįgaliųjų draugija. Prieiga internete: <http://www.ndt.lt/neigaliuju-teisiu-konvencija/tyrimai/tyrimai-2019-m/>
22. Nordesjö, K. (2020). Framing Standardization: Implementing a Quality Management System in Relation to Social Work Professionalism in the Social Services. *Human Service Organizations: Management, Leadership & Governance*, 44(3), 229–243, DOI: 10.1080/23303131.2020.1734132
23. O'Donovan, M. A. (2021). The Elusive Inclusive University: What Does This Look Like for Students With Intellectual Disability? An Irish Perspective. *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, 18(1), 68–74. DOI: 10.1111/jppi.12375
24. Rogers, M. (2021). Federalism and the welfare state in Latin America. *Regional & Federal Studies*, 31(1), 163–184. DOI: 10.1080/13597566.2020.1749841
25. *Statistika*. (2021). Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Prieiga internete: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklossritys/socialine-integracija/neigaliuju-socialine-integracija/statistika-2>
26. Stefanidis, A., Strogilos, V. (2020). Perceived Organizational Support and Work Engagement of Employees with Children with Disabilities, Personnel, Review. DOI: <https://doi.org/10.1108/PR-02-2019-0057>
27. Swanwick, R., Oppong, A. M., Offei, Y. N., Fobi, D., Appau, O., Fobi, J., Mantey, F. F. (2020). The impact of the COVID-19 pandemic on deaf adults, children and their families in Ghana. *Journal of the British Academy*, 8, 141–165. DOI <https://doi.org/10.5871/jba/008.141>
28. Tamutienė, I. (2020). *Vaiko gerovės politikos pokyčių vertinimas vaiko teisių apsaugos Lietuvoje reformos kontekste ir NVO galimybių dalyvauti viešųjų paslaugų teikime*: Tyrimo ataskaita, sutartis Nr. 2020/2.
29. Targamadžė, V. (2017). Socioedukacinis klasteris kaip vaikų dienos centro veiklos dekompozicijos galimybė: kūrimo diskursas. *Socialinis ugdymas*, 45(1), 6–13. DOI: <http://dx.doi.org/10.15823/su.2017.1>
30. Vyšniauskienė, S., Brazienė, R. (2017). Palankios šeimai politikos vertinimas Lietuvoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 16(3), 455–467. DOI: <http://dx.doi.org/10.5755/j01.paa.16.3.19342>
31. Williams, K., Jacoby, P., Andrew Whitehouse, A., Kim, R., Epstein, A., Murphy, N., Reid, S., Leonard, H., Reddihough, D., Downs, J. (2020). Functioning, participation, and quality of life in children with intellectual disability: an observational study. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 63(1). DOI: <https://doi.org/10.1111/dmcn.14657>
32. Žalimienė, L., Skučienė, D. Junevičienė, J. Gataūlinas, A. (2013). *Profesinė gerovė socialinio darbo paslaugų sektoriuje Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos socialinių tyrimų centras.